

Editorial

În anul 2006, fostul agent KGB, Aleksandr Valterovich Litvinenko, cetățean rus devenit și cetățean britanic, a murit în urma iradierii cu plutoniu. Pe patul de spital, l-a acuzat pe președintele Vladimir Putin de a-i fi ordonat uciderea. Autoritățile britanice au început investigațiile în același an. În luna mai 2007, fosta soție a lui Litvinenko, cu numele schimbat, Maria Anna Carter, a înaintat Curții de la Strasbourg o plângere împotriva Federației Ruse care avea să devină cauza *Carter c. Rusiei*. Pe 21 septembrie 2021, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a condamnat Rusia pentru a fi încălcat dreptul la viață al lui Litvinenko. În raportul lor din 21 ianuarie 2016, prezentat Parlamentului, autoritățile Regatului Unit au demonstrat că, dincolo de orice dubiu, Litvinenko fusese asasinat prin otrăvire.

Am considerat utilă publicarea în acest număr al *Noii Reviste de Drepturile Omului* a traducerii cauzei *Carter c. Rusiei*. Textul judecătorilor europeni face o sinteză a acțiunilor care au pregătit uciderea lui Litvinenko și a împiedicării anchetei de către autoritățile de la Kremlin.

Prima încercare de suprimare a lui Litvinenko a avut loc la 16 octombrie 2006. Doi agenți ruși au venit de la Moscova la Londra, s-au întâlnit cu el, iar în seara respectivă, Litvinenko a vomat și a avut o stare de rău care a durat câteva zile. Masa acoperită cu postav unde avusese loc întâlnirea purta urme de contaminare cu poloniu. Restaurantul la care cei trei au mers împreună avea de asemenea urme de poloniu. Camerele unde agenții au locuit au fost testate și a fost găsită o contaminare semnificativă. Urme de poloniu s-au descoperit și pe locurile din avionul cu care agenții s-au reîntors la Moscova.

Unul dintre agenți l-a reîntâlnit pe Litvinenko în timpul unei alte vizite la Londra, între 25-28 octombrie 2006. A fost detectată contaminarea în avionul cu care agentul zburase, în birourile pe care le vizitase și în camera sa de hotel.

Agenții ruși s-au aflat din nou la Londra din 31 octombrie până în 3 noiembrie 2006. S-au întâlnit cu Litvinenko pe 1 noiembrie, în barul de la parterul hotelului unde stateau. Litvinenko a băut un ceai. Urme de contaminare cu poloniu au fost ulterior găsite într-un ceainic al barului, în camerele agenților ruși, în particular, într-o sită din baie, confirmându-se că un material radioactiv a fost turnat pe scurgere.

Pe 2 noiembrie 2006, Litvinenko a început să vomite. Starea lui de sănătate s-a deteriorat rapid. În ciuda tratamentului elaborat, va muri pe 23 noiembrie. Probele luate au stabilit contaminarea cu o doză foarte ridicată de poloniu 210, de proveniență rusească. Probele științifice au indicat că simptomele de la începutul bolii lui Litvinenko se potriveau cu o otrăvire ce ar fi avut loc pe 1 noiembrie.

Când, în mai/iunie 2007, autoritățile britanice adunaseră suficiente probe împotriva agenților ruși, au fost emise mandate de arestare pe numele lor și au fost trimise cereri de extrădare a lor din Rusia. Extrădarea a fost refuzată în temeiul unei interdicții constituționale.

La Moscova, principalul suspect a dat conferințe de presă în care a negat implicarea sa în otrăvirea lui Litvinenko, susținând că serviciile de informații britanice, membri ai „mafiei” ruse sau *magnatul rus Boris Berezovski* ar fi fost responsabilii. I-a fost acordată o medalie pentru serviciile aduse țării. Liderul Partidului Liberal Democrat din Rusia, Vladimir Jirinovski, l-a pus pe suspect al doilea pe lista sa pentru alegerile parlamentare, iar din 2 decembrie 2007, acesta a devenit membru al Parlamentului. A primit astfel imunitate parlamentară. În final, autoritățile ruse au transmis că investigația lor, în care cei doi agenți ruși aveau statut de victimă (de a fi fost cotaminați la Londra) a dovedit neimplicarea acestora în crimă, iar raportul autorităților britanice nu ar fi admisibil în procesul de la CEDO.

Pledoariile și documentele dezbătute la Strasbourg au pus în lumină amploarea implicării instituțiilor ruse în activități criminale. Investigația și concluziile transmise de la Moscova aveau mai curând un rol provocator sau batjocoritor. Relevantă pentru „soarta” drepturilor omului pe Continentul european, de invocat și de comentat, este și opinia „parțial” disidentă a judecătorului trimis de Rusia la Strasbourg, Dmitry Dedov.

Judecătorul Dedov susține că autoritățile ruse nu aveau jurisdicție asupra suspectilor întrucât Litvinenko își schimbase cetățenia și devenise cetățean britanic. Un fals, căci Litvinenko își „adăugase” cetățenia britanică, nu o „înlocuise” pe prima. Ar exista îndoieli de la bun început, afirmă Dedov, privind imparțialitatea investigației britanice, întrucât guvernul rus nu a avut acces la materialele din dosarul deschis la Londra. Guvernul nu avusese de fapt acces la documentele secrete, fapt pentru care instanțele britanice ținuseră un număr de ședințe fără accesul publicului.

Judecătorul disident respinge concluzia experților britanici, că poloniul care l-a ucis pe Litvinenko era identic cu poloniul produs în Rusia. În definitiv, susține Dedov, existau multe reactoare și laboratoare în Europa. Suspecții nu ar fi putut să fie atât de neglijenți și de imprudenți încât să verse în chiuveță urme de otrăvă detectabile peste șase luni. Consideră mai rezonabilă teoria că „alții” au contaminat fiecare cameră de hotel unde au stat suspecții, cu scopul de a planta dovezi împotriva lor. Culmea speculației lui Dedov este afirmația că, mai probabil, serviciile de informații britanice sunt cele care l-au ucis pe Litvinenko, teoria fiind „mult mai rezonabilă decât implicarea agenților ruși în otrăvire”. Serviciile de informații din Regatul Unit nu mai puteau să tolereze că Litvinenko „nu încerca să ascundă faptul că era un agent” al lor și deci, „serviciile de informații din Regatul Unit, ar fi fost interesate să scape de el”.

Practic, Dmitry Dedov preia punct cu punct argumentele produse la Moscova întărind și mai mult nota lor de grotesc. Judecătorii europeni sunt aleși de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei de pe o listă cu trei candidați propuși de fiecare stat în parte. Dar aceștia judecă de la Înalta Tribunală ca persoane individuale, nu reprezintă autoritățile care i-au trecut pe listă. Rolul lor este să apere drepturile și libertățile enunțate în Convenția europeană, și nu statul ai cărui cetățeni sunt. Acest principiu a fost sfidat cu nonșalanță de judecătorul Dmitry Dedov. O dovadă că regimul Putin sabotează drepturile și libertățile omului pe Continentul european și din interiorul, nu doar din exteriorul instituțiilor care lucrează sub egida Consiliului Europei.